

АДМІНІСТРУВАННЯ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА СВІТОВІЙ ФІСКАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

THE ADMINISTRATION OF PROPERTY TAXES IN UKRAINIAN AND WORLD FISCAL PRACTICE

УДК 336.22

<https://doi.org/10.32843/infrastruct40-71>**Ткачик Ф.П.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри податків
та фіскальної політики
Тернопільський національний
економічний університет

Дмитрів В.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри податків
та фіскальної політики
Тернопільський національний
економічний університет

Tkachyk Fedir

Ternopil National Economic University
Dmytriv Volodymyr
Ternopil National Economic University

У статті акцентується увага на фіскальній та соціально-економічній ролі майнових податків. Визначено способи ідентифікації бази оподаткування податками на майно у світовій практиці. Систематизовано економіко-правові та економіко-функціональні принципи майнового оподаткування. Доведено, що податок на нерухоме майно та земельний податок виступають вагомим чинником забезпечення фінансової компоненти місцевого розвитку. Проаналізовано динаміку надходжень та структури майнових податків до Зведеного бюджету України. Проведено моніторинг питомої ваги майнових податків у податкових надходженнях розвинених країн світу. Акцентовано увагу на імплементації зарубіжного досвіду оподаткування податків на майно в українську фіскальну практику. Окреслено передумови підвищення значущості податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки для доходної частини місцевих бюджетів. Запропоновано вектори удосконалення процедур адміністрування майнових податків в Україні.

Ключові слова: фіскальна політика, адміністрування податків, оподаткування нерухомості, податок на майно, база оподаткування, місцеві податки і збори.

В статье акцентируется внимание на фискальной и социально-экономической

роли имущественных налогов. Определены способы идентификации базы обложения налогами на имущество в мировой практике. Систематизированы экономико-правовые и экономико-функциональные принципы имущественного налогообложения. Доказано, что налог на недвижимое имущество и земельный налог выступают важным фактором обеспечения финансовой компоненты местного развития. Проанализирована динамика поступлений и структуры имущественных налогов в Сводный бюджет Украины. Проведен мониторинг удельного веса имущественных налогов в налоговых поступлениях развитых стран мира. Акцентируется внимание на имплементации зарубежного опыта налогообложения налогов на имущество в украинскую фискальную практику. Определены предпосылки повышения значимости налога на недвижимое имущество отличное от земельного участка для доходной части местных бюджетов. Предложено векторы совершенствования процедур администрирования имущественных налогов в Украине. **Ключевые слова:** фискальная политика, администрирование налогов, налогообложение недвижимости, налог на имущество, база налогообложения, местные налоги и сборы.

The article investigates the nature and role of property taxes for the state and society. The ways of identification of the base of taxation of property taxes in the world practice are defined. It is proved that the property tax is exclusively property (movable or immovable). The economic-legal and economic-functional principles of property taxation have been systematized. It is proved that real estate tax and land tax are important factors in securing the financial component of local development. In this context, significant steps have been taken in Ukraine to strengthen financial decentralization and strengthen the resource base of local governments. The dynamics of revenues and structure of property taxes to the Consolidated Budget of Ukraine are analyzed. The share of property taxes in tax revenues of developed countries of the world is monitored. Emphasis is placed on the implementation of the foreign experience of taxing property taxes in the Ukrainian fiscal practice. For the Ukrainian realities on the basis of property taxation, the most appropriate option is a differentiated approach in the taxation of real estate, which will allow effective use of the available information regarding land, buildings and structures. Strengthening the role of the real estate tax, other than land, in the filling of local budgets can be obtained through the conversion of all real estate. At the same time, it is important to change the mechanism of tax administration in terms of verification of the tax base, to offer economically justifiable differentiation of tax rates, to eliminate inefficient benefits, to improve the efficiency of electronic declaration of property. The prerequisites for raising the importance of the real estate tax other than the land plot for the revenue part of local budgets are outlined. The vectors of improvement of procedures of administration of property taxes in Ukraine are offered. The urgency of introducing a system of electronic tax declaration of income and property of citizens, which would in addition to the publication of their wealth ensure verification of payment of their taxes.

Key words: fiscal policy, tax administration, real estate taxation, property tax, tax base, local taxes and fees.

Постановка проблеми. Розвиток України як незалежної держави з європейськими цінностями потребує підвищення якості державного управління у різних сферах економічної політики, формування ефективного місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади та бюджетної системи. Податкові надходження повинні стати важливим інструментом зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування.

Одним із основних джерел доходної частини місцевих бюджетів є майнове оподаткування, що є невід'ємною складовою податкових систем розвинених країн світу. Майнові податки виступають не тільки як важливий фіскальний інструмент, але

і як соціально-справедливий економічний регулятор розвитку держави. На сьогодні оподаткування майна в Україні представлено податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, платою за землю та транспортним податком. Майнове оподаткування застосовується в Україні дещо невпевнено і об'єктивно розглядається як чинник посилення доходності місцевих бюджетів України, тому і потребує підвищення ефективності та імплементації успішних реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні проблематики майнового оподаткування у світовому та національному фіскальному просторі зробили провідні вчені

фінансової наукової школи та фахівці-практики. Зокрема, Андрущенко В.Л., Крисоватий А.І., Тучак Т.В., Фрадинський О.А. досліджували вітчизняний та світовий досвід оподаткування нерухомого майна, Габрись О.О. та Шолкова Т.А. досліджували переваги та недоліки майнового оподаткування в Україні. Бак Н.А. досліджував стан та перспективи дієвості місцевого оподаткування в Україні, Волохова І. С. досліджувала роль місцевих податків та зборів, у тому числі і майнових податків в доходах місцевих бюджетів України. Дубоносова А.С., Малініна Н.М. у своїх працях досліджували загальні аспекти майнового оподаткування в Україні, Дж. Делі, Б. Коутс, Варналії З.С., Миргородська Л.О. описували механізми реформування майнового оподаткування у світовій практиці тощо.

Віддаючи належне науковим досягненням учених та оцінюючи їх значний внесок у розвиток досліджуваної проблематики, констатуємо, що результати проведених досліджень у повній мірі не забезпечують належного рівня обґрунтування імплементації ефективних прийомів оподаткування у процедури адміністрування майнових податків в Україні.

Постановка завдання. Майнові податки у європейському фіскальному просторі слугують фінансовим базисом розвитку територіальних одиниць. В сучасних реаліях українська практика майнового оподаткування має враховувати світові доктрини ефективного податкового адміністрування. Основною метою статті є дослідження актуальних тенденцій майнового оподаткування в Україні та світі, а також систематизація перспектив ефективного оподаткування майна в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі існує три основні підходи щодо визначення сутності майнового оподаткування. Відповідно до першого підходу, систему майнового оподаткування формує сукупність податків, що пов'язані з наявністю чи рухом майна. Інший підхід полягає у визначенні об'єктом оподаткування виключно майна (рухомого та нерухомого), незалежно від здатності забезпечувати дохід його власнику. Означений підхід, на думку А. Дубоносової, у спрощеній формі відображає суть майнового оподаткування [1]. Поряд з цими підходами слід також зазначити, що майно визначається об'єктом оподаткування виключно тоді, коли у платника виникає податковий обов'язок, тобто в контексті закону про конкретний майновий податок.

Податки на майно – це в першу чергу плата за право володіння, тобто їх існування обумовлюється необхідністю оподаткування власності. Виходячи з зазначеного, суб'єктами оподаткування повинні бути власники майна, але на практиці досить розповсюдженим є визначення суб'єктами податкових відносин як власників, так і користувачів [2].

Найбільш розповсюдженою базою оподаткування майна можна вважати землю і об'єкти нерухомості, але в деяких країнах база оподаткування є більш розгалуженою і об'єктів оподаткування залучаються ще інші види рухомого та нерухомого майна: транспортні засоби, обладнання та устаткування, нематеріальні активи, предмети розкоші і т.д.

У світовій практиці існує два основних способи визначення бази оподаткування. В першому випадку базою оподаткування є доходи, які власник отримує у процесі користування майном. У даному випадку базою оподаткування є суми рентного доходу, і податок, по суті, є додатковим платежем з доходів [3].

В іншому випадку, база оподаткування розраховується на основі капітальної вартості за допомогою ринкових або кадастрових методик оцінки, що визначає саме майнову природу податку, тобто обумовлює визнання податку на майно податком на багатство. Такий підхід сприяє підвищенню прогресивності податкової системи, оскільки ринкова оцінка вартості майна більш точно характеризує цінність об'єкту для його власника.

Об'єктом майнового податку є виключно майно (рухоме чи нерухоме), незалежно від того, чи є воно джерелом доходу, чи ні. Майнові податки мають значний фіскальний і регулюючий потенціал, одночасно володіючи всіма перевагами прямих податків, і при ефективному управлінні здатні значно збільшити доходи місцевих бюджетів [5].

Основні принципи майнового оподаткування поділяються на економіко-правові (загальності, контрольованості, простоти оподаткування) та економіко-функціональні (реальності, раціональності, ціленаправленості, справедливості, економічної ефективності, об'єктивності тощо).

Соціально-економічний розвиток держави передбачає ефективне функціонування територіальних громад, в т.ч. через вміння якісно сформувати фінансовий потенціал адміністративної одиниці. Така здатність потребує відповідного податкового забезпечення, що реалізується через механізми формування доходів місцевих бюджетів. Згідно з Податковим кодексом [6], в Україні до місцевих майнових податків належить податок на майно: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плата за землю.

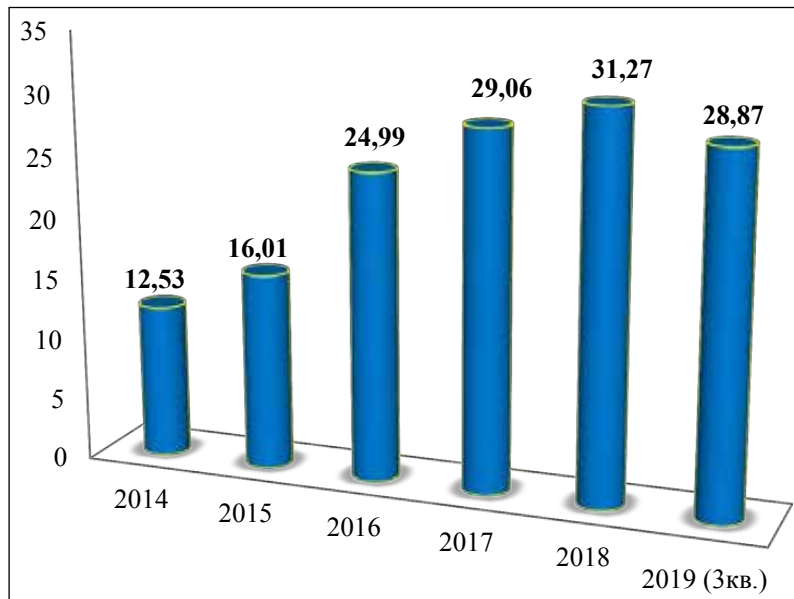
В умовах динамізму децентралізаційних процесів, загострення фінансово-економічної, соціально-політичної ситуації в Україні, скорочення ВВП, зниження рівня зовнішньоекономічної безпеки, підвищення рівня тінізації економіки та ухилення від оподаткування, значної диференціації доходів населення, зниження його купівельної спроможності, збитковості більшості малих та середніх підприємств в Україні, необхідність наповнення бюджетних ресурсів для виконання

державою відповідних функцій, а також покриття фіскального розриву, призводить до нерівномірного розподілу податкового навантаження між суб'єктами господарської діяльності та соціальної нерівності. Майнові податки в цьому контексті мають актуальне значення та досконалі переваги серед інших видів податків і платежів.

Важливо констатувати, що пріоритетним аспектом майнового оподаткування є спрямованість сум майнових податків, майнові податки виступають постійним і стабільним джерелом забезпечення фінансовими ресурсами місцевих бюджетів [7, с. 102]. Поряд з цим, слід наголосити, що одним із принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, яка була ратифікована в Україні 1997 року, є можливість частину фінансових надходжень органів місцевого самоврядування формувати за допомогою місцевих податків та зборів, основні елементи яких вони мають право встановлювати згідно з діючим законодавством [8].

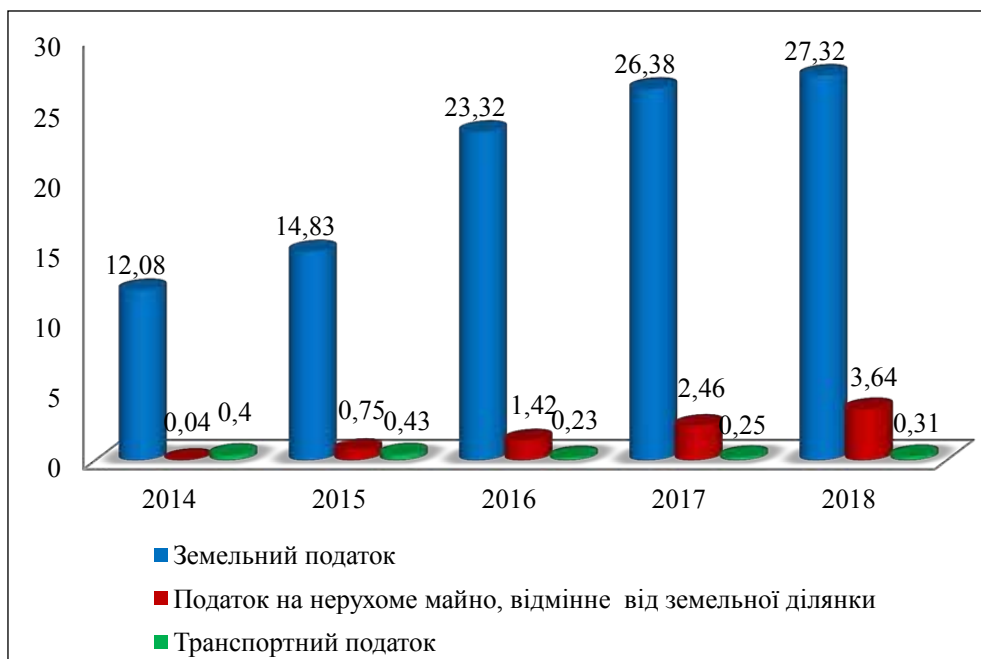
Протягом останніх років в Україні були здійснені суттєві кроки щодо посилення фінансової децентралізації та зміцнення ресурсної бази органів місцевого самоврядування. В цьому контексті було ініційовано та внесено зміни до податкового та бюджетного законодавства в частині збільшення обсягів як власних доходів місцевих

бюджетів, так і місцевих податків та зборів, а саме: оптимізовано структуру податкових платежів (ліквідовано ті податки, видатки на адміністрування яких були більшими, ніж фіскальний ефект їхнього адміністрування); диференційовано перелік типів об'єктів оподаткування; оптимізовано податкові ставки; збільшено коло платників податків; деякі види загальнодержавних податків трансформовано у до місцевих; запроваджено та оновлено механізми діджиталізації оподаткування майна та доходів громадян тощо.

Рис. 1. Динаміка надходження майнових податків до Зведеного бюджету України у 2014 – 3 кв. 2019 рр., млрд. грн.

Джерело: побудовано на основі [9]

Рис. 2. Динаміка структури майнових податків в системі бюджетних доходів у 2014-2018 рр., млрд. грн.

Джерело: побудовано на основі [9]

Прагматичний аспект свідчить про зростання надходжень податку на майно до зведеного бюджету України, зокрема заслуговує на увагу динаміка зростання майнових податків у 2016 році, яка, порівняно з попереднім періодом, збільшилася в 1,56 рази, зберігаючи тренд зростання до 2019 року (у 2019 році заплановане надходження 35,3 млрд. грн., що станом на 3 квартал 2019 року виконано на 82%) (рис. 1).

Суттєве зростання надходжень майнових податків обумовлено зростанням фіскальної ролі плати за землю (див. рис 2). З даного джерела надійшло у 2015 р. 14831 млн. грн., що на 22,74% більше 2014 р. Таке зростання було обумовлено введенням коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки [10, с. 68].

З приводу адміністрування транспортного податку, варто відмітити, що постійні зміни податкового законодавства призводять до зменшення його фіскальної ролі. Існування транспортного податку у тому вигляді, який він є на сьогодні, має низку недоліків, які притаманні кожному елементу даного податку та потребують суттєвих реформувань.

Питома вага податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки протягом кожного року зростає, зокрема, протягом 2014-2018 рр. збільшилася приблизно у 3 рази.

Поряд з цим, констатуємо, що податок на нерухомість складає 100% податкових надходжень в місцеві бюджети Австралії та Великобританії, до 100% – Канади, Ірландії та Греції, біля 50-70% – Франції, США, Нідерландів. Найнижча частка 2,7% – у Швеції. Але у той же час, є країни, у яких майнові податки взагалі відсутні, а саме: Хорватія, Люксембург та Мальта (рис. 3).

Сьогодні здійсненні великі реформаторські заходи в податкових системах розвинених країн світу в сфері оподаткування майна, в тому числі США, Німеччина, Франція. Їх основна мета ідентифікується через прагнення держави ініціювати зростання приватних інвестицій в будівництво житла. При цьому наголос у податковій політиці зарубіжних країн робиться на фіксовані податки, до яких належать: податок на нерухомість, податок з продажу, певні неподаткові збори.

Світова практика також засвідчує, що основу фінансово-економічної самостійності місцевих органів формує податок на нерухомість (наприклад, майнові – в США, Японії; поземельний податок – в Німеччині, Франції; податок на житло у Франції; податок на нерухоме майно та податок на приріст вартості земельних ділянок в межах міста – в Іспанії), збір і розпорядження якого відбуваються безпосередньо на місцевому рівні.

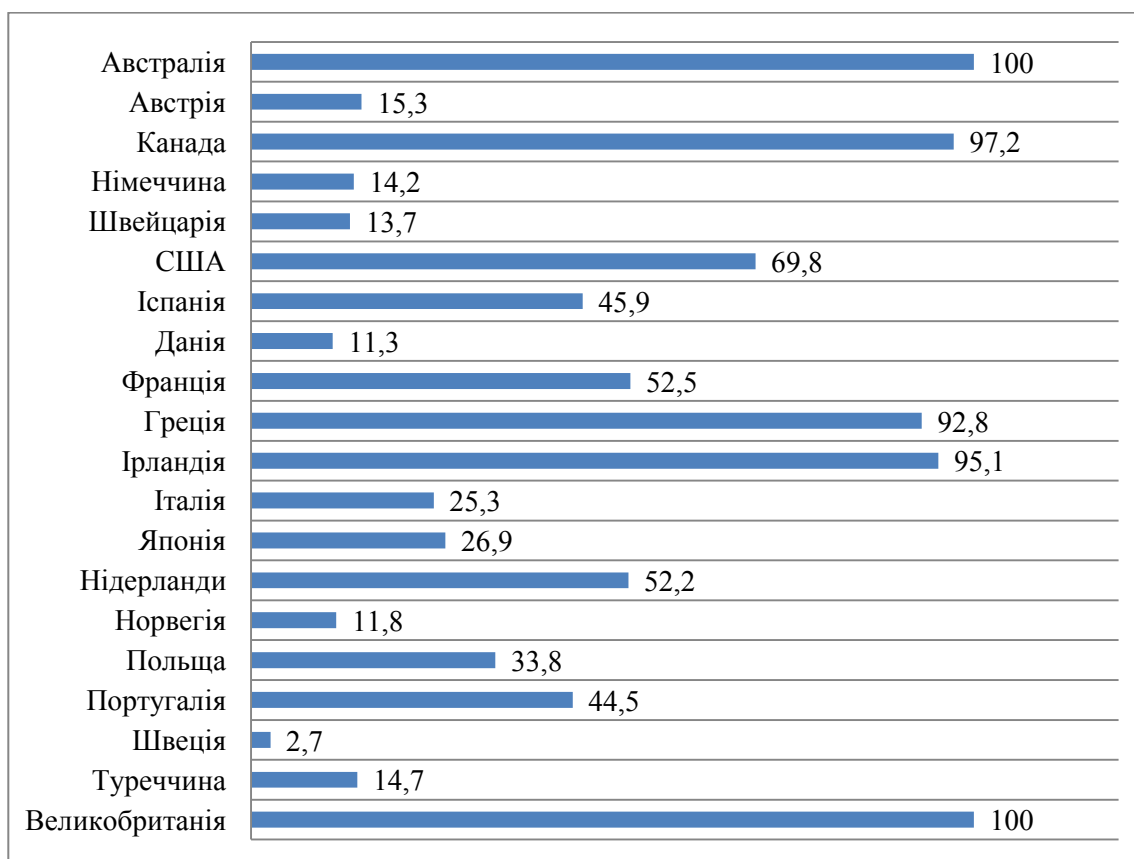

Рис. 3. Питома вага майнових податків у податкових доходах місцевих бюджетів окремих країн ОЕСР (станом на 01.01.2018р.)

Джерело: побудовано на основі [9]

Об'єктами оподаткування зазначеним податком служить нерухоме (земля, будівлі, інші види нерухомості) та рухоме (машини і обладнання, літаки та судна) майно. Базою оподаткування, переважно, у всіх країнах є оціночна вартість майна. Оскільки оподаткування і адміністрування цього податку відбуваються згідно з місцевим законодавством, то ставки податку розрізняються і встановлюються як у відсотковому відношенні від вартості майна, так і у вигляді твердої суми з одиниці вартості майна [11].

В США середній розмір податкової ставки по всій країні – 1,4% від вартості майна, тим не менше, в деяких штатах вона коливається від 2,5% до 6,75%. При цьому комерційна власність оподатковується майновим податком по диференційованих ставках. Власники квартир платять менше, ніж власники житлового будинку, який здається в оренду. В Канаді податок на нерухомість нараховується в розмірі 0,5-1% від вартості власності. Важливо наголосити, що ставка різко підвищується в тому випадку, якщо нерухомість використовується для певних видів діяльності. Наприклад, податок з перукарні встановлюється в розмірі 30% від вартості будівлі, податок з адвокатських агентств і лікарських кабінетів – 50%, а якщо будівля використовується для виробництва алкогольної продукції, податок на нерухомість складає 140% [12].

На наш погляд, для українських реалій щодо формування бази майнового оподаткування перспективним варіантом є диференційований підхід при оподаткуванні нерухомості, що сприятиме ефективному використанню наявної інформаційної бази щодо земель, будинків, споруд.

Зважаючи на значну роль податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в наповненні місцевих бюджетів у країнах світу, та аналізі вітчизняної системи оподаткування нерухомості, можна стверджувати, що в Україні існують усі передумови підвищення значення такого податку для доходної частини місцевих бюджетів. Проте в контексті цього існує низка проблем: неповнота державного реєстру речових прав на нерухоме майно; відсутність адекватної (основаної на ринковій чи оціненій вартості нерухомості) бази оподаткування; відсутність політичної волі органів місцевого самоврядування щодо посилення заходів із збільшення податкових надходжень з нерухомого майна.

Посилення ролі податку на нерухоме майно, відмінне від земельних ділянок, в наповненні місцевих бюджетів можна отримати за допомогою переобліку усієї нерухомості, а також внесенні змін в механізм адміністрування податку, зокрема, в частині бази оподаткування та економічно-обґрунтованої диференціації ставок податку з одночасним скасуванням неефективних пільг.

Отже, Україні слід звернути більше уваги на податок на майно, який є найменш шкідливим для зростання економіки та дуже перспективним з огляду на можливість зменшення корупційних ризиків. Крім того, на відміну від капіталу, нерухомість не має мобільності, щоб уникнути податків [13]. Побоювання з приводу ризиків, пов'язаних з багатонаціональним ухиленням від сплати податків, збільшення мобільності капіталу в усьому світі, а також поступове збільшення вартості майна/нерухомості по відношенню до доходів (особливо у разі подолання заборони на продаж сільськогосподарських земель), високий ступінь вертикальної і горизонтальної справедливості роблять податок на майно пріоритетним в податковій реформі.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, моніторинг процедур оподаткування майна в Україні та зарубіжних країнах дає можливість зробити наступні висновки: податок на нерухоме майно є важливим джерелом поповнення місцевих бюджетів; алгоритм оподаткування нерухомого майна визначається на центральному та місцевому рівнях; при оцінці вартості оподаткованого нерухомого майна використовуються два способи: оцінка на базі річної орендної плати (Франція, Великобританія) і оцінювання на основі передбачуваної ціни продажу (країни Північної Європи, Латинської Америки, США, Японії).

В першу чергу реформування майнового оподаткування в Україні повинно бути спрямовано не лише на зростання його фіскальної ролі, що є дуже важливим напрямком в умовах децентралізації, але й на врахування соціальних, економічних та екологічних складових податку на майно.

Також доцільно на основі системи електронного декларування майнового стану державних службовців розробити систему електронного податкового декларування майна громадян, яка би крім оприлюднення своїх статків забезпечувала верифікацію сплати з них податків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубоносова А.С. Майно як об'єкт оподаткування. *Форум Права*. 2008. № 3. С.146-151.
2. Венгер В.В. Фінанси: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2016. 428 с.
3. Семкина Т.И., Логинова Т.А. Налоговые льготы в свете нового порядка взимания налога на имущество физических лиц и налога на имущество организаций. *Финансы*. 2016. № 10. С. 32-37.
4. Малініна Н.М. Особливості побудови системи майнового оподаткування в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 309-313.
5. Система майнових податків. Плата за ресурси. URL: https://pidruchniki.com/1082101655150/ekonomika/sistema_maynovih_podatkiv_plata_resursi (дата звернення: 22.12.2019).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 10.01.2020).

7. Ткачик Ф.П. Податкове консультування: навчальний посібник. Тернопіль, Вектор. 2015. 252 с.

8. Мартинов А.Ю. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985р. Страсбург. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Evro_khartiya_miscevogo_samovryad_1985 (дата звернення: 22.12.2019).

9. Річні звіти про виконання державного бюджету за 2014-2019 роки. Офіційний веб-сайт державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення: 10.01.2020).

10. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2016 рік / Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. Київ, 2017. 92 с.

11. Миргородська Л.О. Фінансові системи зарубіжних країн: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ: ЦУЛ, 2016. 318 с.

12. Андрущенко В.Л. Варналій З.С. Прокопенко І.А. Тучак Т.В. Податкові системи зарубіжних держав. навч. посіб. Київ. Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.

13. John Daley and Brendan Coates (2015) Property Taxes, Grattan Institute Working Paper № 2015-5, July 2015. Available from: <https://grattan.edu.au/report/property-taxes/> (дата звернення: 22.12.2019).

REFERENCES:

1. Dubonosova A.S. (2008) Maino yak ob'ekt opodatkovannia [Property as an object of taxation]. *Forum Prava*. no. 3. pp. 146-151. (in Ukrainian)

2. Venher V.V. (2016) Finansy: navch. posib. [Finance: Teaching tool]. Kyiv: TsUL. 428 p. (in Ukrainian)

3. Semkina T.Y., Lohynova T.A. (2016) Nalohovye lhoty v svete novoho poriadka vzymaniya naloha na umushchestvo fizycheskykh lyts y naloha na umushchestvo orhanyzatsyi [Tax privileges in the light of the new procedure for levying property tax on individuals and property tax on organizations]. *Finansy*. no. 10. pp. 32-37. (in Russian)

4. Malinina N.M. (2013) Osoblyvosti pobudovy systemy mainovoho opodatkovannia v Ukraini [Features of construction of the system of property taxation in

Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*. no. 2. pp. 309-313. (in Ukrainian)

5. Systema mainovykh podatkov. Plata za resursy [Property tax system. Resource fee]. Available from: https://pidruchniki.com/1082101655150/ekonomika/sistema_maynovih_podatkov_plata_resursi (accessed 22 December 2019).

6. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010r. № 2755-VI [The Tax Code of Ukraine]. Vido-mosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 10 January 2020).

7. Tkachyk F.P. (2015) Podatkove konsultuvannia: navchalnyi posibnyk [Tax consulting]. Ternopil, Vektor. 252 p. (in Ukrainian)

8. Martynov A.Iu. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriadyvannia vid 15.10.1985r [European Charter of Local Self-Government]. Strasburh. Available from: http://www.history.org.ua/?termin=Evro_khartiya_miscevogo_samovryad_1985 (accessed 22 December 2019).

9. Richni zvity pro vykonannia derzhavnogo biudzhetu za 2014-2019 roky [Annual reports on the implementation of the state budget for 2014-2019]. Ofitsiyni veb-sait derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy. Available from: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (accessed 10 January 2020).

10. Zubenko V.V., Samchynska I.V., Rudyk A.Iu. (2017) Biudzhetniy monitorynh: analiz vykonannia biudzhetu za 2016 rik [Budget Monitoring: Analysis of Budget Execution for 2016]. IBSED, Proekt «Zmitsnennia mistsevoi finansovoi initsiatyvy (ZMFI-II) vprovadzhennia», USAID. Kyiv. 92 p. (in Ukrainian)

11. Myrhorodska L.O. (2016) Finansovi systemy zarubizhnykh krain: navch. posib. [Financial systems of foreign countries] 2-he vyd., pererobl. ta dopovn. Kyiv: TsUL, 318 p. (in Ukrainian)

12. Andrushchenko V.L. Varnalii Z.S. Prokopenko I.A. Tuchak T.V. (2012) Podatkovi systemy zarubizhnykh derzhav: navch. posib [Tax systems of foreign countries]. Kyiv. Kondor-Vydavnytstvo, 222 p. (in Ukrainian)

13. John Daley and Brendan Coates (2015) Property Taxes, Grattan Institute Working Paper № 2015-5, July 2015. Available from: <https://grattan.edu.au/report/property-taxes/> (accessed 22 December 2019).